

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 01.11.2022
Published /Yayınlanma 30.12.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Ulusoy, N. & Bozdağ, R. (2022). Eğitim örgütlerinde mizah. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(90), 2778-2787.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3369>

- **Nur ULUSOY**
<https://orcid.org/0000-0001-6549-7968>
Milli Eğitim Bakanlığı, Şehit Halil Akkoç Anaokulu, Niğde / TÜRKİYE
- **Ruşen BOZDAĞ**
<https://orcid.org/0000-0001-5323-292X>
Milli Eğitim Bakanlığı, Kaynarca İlkokulu, Niğde / TÜRKİYE

EĞİTİM ÖRGÜTLERİNDE MİZAH HUMOR IN EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

ÖZET

Keşkin bir zeka ürünü olan mizah, insani duygularla içtenlikle aniden yapılan, eğlendirici, düşündürücü ve sorgulayıcı bir bilinç işlevidir. Hayat karmaşası içerisinde yaşadığımız toplumda var olan olumlu ve olumsuz durumlara gerçekçi bir gözle, gülerak bakmamızı sağlar. Bu bakma işlevi aslında nelere niçin güleriz? Sorusuna da yanıt oluşturur. Mizah birçok alanda kullanılmaktadır. Bu alanlardan biri de eğitimidir. Öğrenme ortamında pozitif bir hava yaratarak öğrencilerin zevk alarak ve isteyerek öğrenmelerini sağlayan bir araçtır. Eğitim örgütlerinde ise olumlu bir okul ikliminin ve kültürünün var olmasını sağlar. Okul yöneticilerinin mizahı kullanma şekilleri, okulda çalışan öğretmenlerin ve diğer görevlilerin davranışlarını da etkilemektedir. Gerçekleştirilen bu çalışmada mizah ve eğitim örgütlerinde mizah ele alınmıştır. Bu bağlamda sırası ile mizahın tanımı, mizahın tarihsel gelişimi, eğitim örgütlerinde mizahın yeri, mizahın faydaları ve mizahın zararları el alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mizah, eğitim örgütleri, eğitimde örgütlerinde mizah.

ABSTRACT

Humor, which is a product of sharp intelligence, is an entertaining, thought-provoking and questioning consciousness function, which is made spontaneously with human emotions. It enables us to look at the positive and negative situations in the society we live in with a realistic eye, laughing. Why do we laugh at what this looking function actually is? It also answers the question. Humor is used in many fields. One of these areas is education. It is a tool that enables students to learn with pleasure and willingness by creating a positive atmosphere in the learning environment. It ensures the existence of a positive school climate and culture in educational organizations. The way school administrators use humor also affects the behavior of teachers and other officials working at the school. In this research, humor and humor in educational organizations were discussed. In this context, the definition of humor, the historical development of humor, the place of humor in educational organizations, the benefits of humor and the harms of humor are discussed respectively.

Keywords: Humor, educational organizations, humor in educational organizations.

Issue/Sayı: 90

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

1. GİRİŞ

Mizah kelimesi kökeni itibariyle Arapça bir sözcüktür. Arapçada “müzah” olarak geçen kelime zaman içerisinde dilimizde mizah olarak yerleşmiştir. Mizah sözcüğüne yönelik birçok tanımlama vardır. Mizah soyut bir kavram olmanın ötesinde bilişsel, psiko-sosyal, kültürel noktalardan da karmaşık yapıda olan bir olgudur. Aynı zamanda gerçeği, realiteyi güldürüp eğlendiren bir şekilde bireylere sunan sanat tarzıdır. Hayatın tamamında insanların karşısına çıkarak olaylara bakış açımızı değiştirebilmektedir (Topçuoğlu, 2007:38). Mizah kuvvetli bir ilaçtan farklı bir şey değildir. Bu nedenle etkili bir ilaç olarak düşünülerek alınması önemlidir. Tıpkı vitaminler gibi mizaha, belirli dozlarda herkesin ihtiyacı vardır (Vural, 2004). Mizah yaşamın her alanında insanoğlunun karşısına çıkabileceği için her zaman ciddiye alınması gereken bir araçtır. Mizah etki, tepki ve eylemin birleşmesinden oluşur.

Mizaha, uzunca bir süre, 1970’lerin sonuna kadar araştırma konusu olarak değinilmemiştir. 1990’lardan itibaren günümüze değin araştırmacıların ilgi odağı olmuştur. Bu araştırmacılardan Rein ve Rein (2005)’e göre mizah iyi mizah ve iyi olmayan mizah olarak ikiye ayrılmaktadır. İyi mizah; olumlu bir dil kullanır. Bu dil bireylerin dışlanma hissetmeden, incinmeden, yapılan şakadan rahatsız olmadan hayatı onaylamasını sağlar. İyi olmayan mizahta ise kullanılan dil negatiftir. Bireylerin küçük düşürülmesi ve farklılıkların hor görülmesi amaçlanarak dışlanmışlık hissi yaratır. Aydın’a (2006:16-17) göre mizahın sahip olduğu özellikler şunlardır:

- ✓ Mizah, hem insana özgüdür hem de toplumsal bir olgudur.
- ✓ Mizah, gündelik yaşamda daha sık kullanılmakla birlikte, sanatsal bir ürün olarak da ortaya konabilmektedir.
- ✓ Mizah sadece sağlıklı bir gülmenin olduğu ortamlarda görülebilir. Bu bağlamda her gülme bir mizah değildir.
- ✓ Derecesi farklı olmakla birlikte mizah, genel anlamda gülme ile neticelenmektedir.
- ✓ Mizah sıradan olayları sıra dışı yaparken olağan durumları olağanüstü hale getirebilmektedir.
- ✓ Mizah, daha çok bireysel beklentilerin dışına çıkıldığında gerçekleşmektedir.
- ✓ Mizah, bireyin kendisini diğer insanlarda üstün görme hissine de dayanabilmektedir.
- ✓ Mizah; davranışsal, duyuşsal ve bilişsel özellikler ortaya koyar.
- ✓ Mizah, sadece bir disipline yönelik bir hadise değildir.
- ✓ Mizahta herhangi bir konu sınırlaması bulunmamaktadır. İnsanın ilgi alanına giren, onu ilgilendiren her konu, mizahın da ilgi alanına girmektedir.
- ✓ Mizah bir anlığına bireydeki olumlu veya olumsuz duyguların kesintiye uğraması neticesinde gerçekleşmektedir.

2. MİZAHIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Birey davranışı, bireyin tarih sahnesine çıktığı andan itibaren ilgi çekici olmuş ve araştırmalarda kaynak olarak ele alınmıştır. Bireyin nelere güldüğü, nasıl eğlendiği, onu mutlu ve mutsuz eden durumların neler olduğu ise en fazla merak edilen cevabının arandığı soru olagelmıştır. Bu soruların ilk cevaplarına somut örneklerine Güney Mezopotamya’daki Sümer uygarlığına yönelik arkeolojik kazılarda bulunan yazılı belgeler rastlanmıştır. Bu belgelere göre milattan önce dördüncü binyılın sonlarına doğru, yaşamış olan insanlarda mizahi bir yaklaşım vardır. 3500 yıl önce yazıya aktarılan Sümerlere ait olan atasözleri ve deyimler, bilinen bütün Mısır atasözlerinin derlenmesinden ve İncil’in atasözleri kitabından çok daha önceki bir döneme dayanmaktadır (Kramer, 2002).

Mizah, Antikçağ’da genel olarak komediya aracılığıyla sahnede, gülme hakkında yapılan tıbbi araştırmalarda, mitlerde ve dönemin düşünürlerinin mizah ve gülme üzerine düşüncelerinde görülmektedir. Mizah konusunda günümüz Batı tarzı yaklaşım Antik Yunan filozoflarından Platon’la başlamaktadır. Bu dönemde Yunanlılar gülmeye tıbbi açıdan yaklaşmış ve fizyolojik açıdan gülmeyi değerlendirmişlerdir. Yüksek ateş ile küçük düşürücü, aşağılayıcı gülme arasında bir ilişki olduğunu fark etmişlerdir. Gülmenin insana enerji verdiğini, insanı hayata pozitif yönde tutundurduğunu düşünmüşler ve bu enerji kaynağının da insan vücudunda dalakta olduğunu belirtmişlerdir. Dalağı

alınan veya dalağı olmayan birinin gülemeyeceği anlayışı 18. Yüzyıla dek var olagelmıştır (Recepoglu, 2011: 30-31).

Komedi Antikçağda sıradan insanların günlük ve basit gerçekliklerine odaklanmıştır. Ölüler ve düş kırıklığına uğramış kurbanlar oyunun sonunda kalmamakta, beklenen son olmakta ve oyun mutlu bir son ile perde kapamaktaydı. Antikçağda komedi; eski komedi, orta komedi ve yeni komediye olarak gelişmiştir (Aydın, 2006):

- **Eski Komedi;** entelektüel ve politik iktidara saldıran, çağdaş gerçekliğin şiddetle hicvedilmesi üzerine kurulmuş bir türdür.
- **Orta Komedi;** lirik öğelerden ziyade efsanevi konulara önem veren, törenlerin genel düzeyde eleştirilmesiyle yetinen bir türdür.
- **Yeni Komedi;** çöpçatan, asalak, kurnaz köle, kibar fahişe, evlat vb. tipleri konu edinen bir türdür.

Ortaçağ Avrupa'sında hakim olan karanlık hava mizahi da etkilemiştir. Katı tutum, mizahı ve gülmeyi bütünüyle reddetmiştir. Bu dönemde İslam dünyasının ve Anadolu'nun Avrupa'ya kıyasla daha ılımlı bir yapıda olduğu söylenebilir. Antikçağ'da mizahın ve gülmenin siyasi otoriteyi zayıflatacağı düşüncesi hakim iken Ortaçağ'da bu düşünce dine yönelik olarak algılanmıştır. Gülme ve mizahı ilk olarak Hıristiyan yazarlar, olumsuz olarak değerlendirmişlerdir. Bingenli Hildegard, Saint-Victorlu Hugh, Kapadokyalı kilise babası Basileios vb. yazar, rahip ve rahibeler her türlü mizah ve gülmeyi hangi amaçla yapırsa yapılsın yasaklamışlardır. 16. yüzyılın son çeyreği ile 17. yüzyılın başlarında tüm Batı'yı etkileyecek iki önemli yazar İngiltere'de Shakespeare, İspanya'da ise Cervantes ortaya çıkmıştır. Don Kişot adlı eseri ile Cervantes, modern romanı başlatan kişi olarak baz alınmış; Shakespeare ise komedyalarıyla ünlenmiştir (Aydın, 2006).

Gülme ve mizah, 17. yüzyılın sonlarıyla 18.yüzyılın başlarında birçok kişi tarafından eleştirilmiştir. Moliere'nin komedilerini suçlayan Basseut'e göre gülme şeytanın bir aracıdır. Baudelaire ise mizahtan 19. Yüzyılda lanetli ve şeytan soyundan gelen bir durum olarak söz etmiştir. "A Philosophy of Laughter ve Smiling" (1870) isimli eserinde George Vasey, gülmenin tıbben insana zararlı olduğunu belirtmeye çalışmış ve sadece ahlaki yönden değil, aynı zamanda estetik yönden de reddedilebileceğini iddia etmiştir. Mizahın günümüzdeki anlamı ile kullanılışı Ortaçağ dogmasına karşı, yeniden diriliş ve bir uyanış anlamına gelen Rönesans ile olmuştur. Çünkü Rönesans o güne dek alışlagelen durumların dışına çıkılmasını sağlamış, aykırılıklar ortaya atmıştır. Bu aykırılıklar da farklı tarz ve durumda mizahın ortaya çıkmasına imkan sağlamıştır. Öyle ki her durumu kontrol etmeyi amaçlayan kilise ve din adamları birer mizah ürünü ve mizah malzemesi olmaya başlamışlardır. Bu durum sosyo-ekonomik ve siyasi yönden çöküntü içerisinde olan, mantığı ile gündelik yaşamı arasında adeta bir uçurum bulunan toplumda mizahın gelişmesini sağlamıştır. Mizah bu dönemde belirli kişi, kurum ve kitleleri hedefine almıştır (Yardımcı, 2010). Çünkü bu dönemde Aristo mantığının, Ortaçağ'da eski Yunan döneminden daha yaygın bir hale geldiği bilinmektedir. Bu mantığa yarı kutsallık yüklenilmiş ve günlük yaşamla örtüşmediği alanlarda Rönesans için etkili bir mizahın oluşmasında etkili olmuştur (Öngören, 1998). Rönesans'ın oluşmasında etkili olan özgür düşünce büyük ölçüde mizahtan faydalanmış ve gerekli durumlarda skolastik düşünce ile mücadelesini tamamıyla mizah ürünleriyle gerçekleştirmiştir. Dini kurumlara ve dini işler ile ilgilenen kişilere karşı bu dönemde yaygın bir şekilde mizahi durum gerçekleşmiştir.

Voltaire'in Felsefe Sözlüğü, Moliere'in eserleri, Donkişot, Gargantua; Deliliğe Methiye vb. birçok eser, uzun bir süreçte oluşan ve günümüzde daha belirgin hale gelen mizah anlayışı hakkında bilgi vermektedir (Öngören, 1998). Halk tarafından beğeni ile karşılanan ve sevilen mizah dönemin siyasi otoriteleri tarafından da kabul görmüştür. Bu kabul görüşü genel olarak cüce, soytarı, fiziki engeli bulunan kişiler, insan azmanı olarak nitelenen bireyler tarafından eğlence amaçlı olduğu için gerçekleşmiştir. Yine de bu durum mizah anlayışının yayılması ve kabulünde göz ardı edilemeyecek önemli etkenlerdir (İnal, 2000).

Bergson'un (1900) "Le Rire" adlı çalışması gülme konusunda 20.Yüzyılın ilk çalışmasıdır. O, gülme eylemindeki üstünlük duygusunun yanı sıra gülmeye etki eden diğer unsurlar üzerinde de durmuştur. 20. yüzyılda gülme ve mizah ile ilgili birçok alanda yapılan yeniliklere paralel olarak çeşitli yenilikler meydana gelmiştir. Bu dönemde gülmenin sadece psikolojik sebepleri ile ilgilenilmemiş, daha geniş bir perspektiften yaklaşılarak toplum, eğitim, sağlık vb. birçok alandaki etkileri üzerinde de durulmaya başlanmıştır. Bu çerçevede gülmenin insan üzerindeki etkilerini araştırma adına çeşitli üniversiteler

bağlı Gelotoloji (Gelotogy) birimleri kurulmuş ve gülme üzerine bilimsel deneyler yapılmaya başlanmıştır (Aydın, 2006: 31).

Dünya genelinde bu tür bir gelişim izleyen mizahın Türk toplumundaki geçmişi de oldukça eskidir. Bu bağlamda Türklerde mizah tarihi ele alınırken çeşitli dönemler ve yaklaşımlar üzerinde durulmuştur (Özcan, 2002: 185). Bu dönemler; “Antik Anadolu Mizahı, Selçukî Mizahı, Osmanlı Mizahı, Cumhuriyet Öncesi Anadolu Mizahı” evrelerine ayrılmaktadır. Aziz Nesin’de ise “Eski Türk Mizahı Dönemi, Nasrettin Hoca Dönemi, İki Koldan Yürüyen Divan Edebiyatı ve Halk Edebiyatında Mizah, Diyojen ve Süreği olan mizah gazeteleri Dönemi, İkinci Meşrutiyet Mizahı Furyası Dönemi, Son Dönem” şeklinde olduğu görülmektedir (Yardımcı, 2010).

Antik Anadolu’da diğer kültürlerin etkisi ile mizah önemli bir gelişme göstermiştir. Anadolu’da doğan ama ünleri tüm dünyaya yayılan Ezop masalları ve Noel Baba’nın mizahi öyküleri nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmiştir. Selçuklu mizahı ise baskı altında kalmadan ve başka toplumlardan etkilenmeden kendini geliştirebilmiştir (Öngören, 1998: 76; Özcan, 2002: 49). Bu dönemde Nasrettin Hoca fıkraları, Keloğlan masalları ve Dede Korkut eserleri mizahi türde eserlerdir ve Türk kültürünün en doğal ve net özelliklerini içerinde barındırırlar (Usta, 2009: 84). Matbaa ve yayın organlarının olmadığı dönemlerde Osmanlı Devleti’nde mizah değişmeyen, statik bir yapı göstermektedir. Osmanlı’nın kültürel yapısı içerisinde doğu kaynaklı divan edebiyatı ile yerel kaynaklı halk edebiyatı bulunurken, bu iki kültürün temsilcisi olarak da Pişekâr ile Kavuklu ve Karagöz ile Hacivat ortaya çıkmıştır (Öngören, 1998: 92). 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan mizah basını, farklı anlayış ve problemleri de beraberinde getirmiştir. Mizahın gelişmesinde 1830’lardan itibaren matbaanın yaygınlaşmasının büyük etkisi olmuştur. Bu dönemde aralarında Nasrettin Hoca fıkralarının da yer aldığı birçok hikâye ve fıkra basılmıştır. Mizahın gücünü artırmasında matbaanın gelişinin ve kullanılmasının büyük etkisi olmuştur. Bu dönemde Mizah gazeteleri halkın tanıdığı, sevdiği, bildiği yerel değerlerden, Karagöz temsilinden, Ortaoyunu’ndan ve Nasrettin Hoca’dan birçok değer almış ve ustalıklı kullanmıştır (Yardımcı, 2010: 11).

Türk mizah tarihinde 1870 yılı dönüm noktası olmuştur. İlk mizah dergisi Diyojen ismi ile yayınlanmıştır. Teodor Kasap ve Namık Kemal tarafından çıkarılan bu dergi, büyük yankılar uyandırmıştır. Hem Türk mizahı hem de basın için 1878 ve 1909 yılları arası karanlık bir dönem olmuştur. II. Meşrutiyet’in 1908’de ilanından sonra çok sayıda mizah dergisi yayın hayatına başlamıştır. Ancak bunların birçoğunun ömrü fazla uzun olmamıştır. Sansürden yeni çıkan dergiler arasında yer alan Cingöz, Boşboğaz, Hacivat, Karagöz gibi mizah ağırlıklı yayınlarıyla tanınan dergilerde özellikle geçmiş döneme, Sultan Abdülhamit’e saraya ince yergiler ve sataşmalar yer almıştır (Yardımcı, 2002: 105).

I. Dünya Savaşı ile Kurtuluş Savaşı yılları Türk mizahının durgunluk dönemleridir (Nesin, 2001: 56). Meşrutiyet mizahının gelenekleri Kurtuluş Savaşı döneminde çöküntüye uğrarken, yeni dönem mizahının ilk örnekleri ortaya çıkmıştır. 1928 senesi hem bir bitiş hem de büyük bir başlangıç tarihidir. Öngören’e (1998) göre bu dönemde mizahın yapısı Latin harflerinin kabulü, sonrasında Serbest Fırka’nın siyasi yaşamda yer alması (9 Ağustos 1930) ve birkaç siyasi partinin daha kurulması ile farklı biçimlenmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı ile birlikte mizah anlayışının perspektifi değişmiş ve bu dönemden itibaren genç cumhuriyetin mizah kadroları yetişmiştir (Özer, 2014).

1950 yılı yeni bir evrenin başlangıcıdır. Bu yılda çok partili hayatla birlikte tek parti dönemi sona ermiş, muhalefet partisi yönetime geçmiştir. Mizah alanında olgunlaşmanın hissedildiği bu dönemde mizah kadrolarının ustalaştığı görülür. 1960-1970 yılları arasında yaşanan darbe olayı, anayasanın yenilenmesi mizahı da etkilemiş ve hiciv ve karikatürde büyük bir durgunluk yaşanmıştır. Tüm basın 1980-1990 arası dönemde ofset teknolojisini kullanmaya başlamıştır. Bu dönemde renkli televizyon yayını başlamış ve darbe sonrası yeniden çok partili dönem hazırlıkları başlamıştır. 1990-2000 dönemi ise çok kanallı televizyon yayınlarının etkili olduğu bir dönemdir. Bu dönemde mizahta yaygınlaşma ve canlılık artmıştır (Yardımcı, 2010).

3. EĞİTİM ÖRGÜTLERİNDE MİZAH

Yönetici, öğretmen ve öğrenci, eğitim yönetiminin üç önemli insan kaynağını oluşturmaktadır. Bu anlamda eğitim yöneticisinden işleyen insan gücü anlamında öğretmenin, işlenen insan gücü anlamında da öğrencilerin en iyi şekilde yetiştirilmesi, hizmet içinde yenilenmesi ve etkili bir şekilde çalıştırılması için uygun bir örgütsel ortamın oluşması için çaba sarf etmesi beklenmektedir (Mangaltepe, 2012). İnsan eğitim yönetiminin en önemli konusudur. Bu nedenle gerek eğitim

yönetimi gerekse bu yönetimin daha sınırlı uygulandığı alan olan okul yönetiminin nihai hedefi; her alanda toplumu ve onun bir üyesi olan bireyi çeşitli yönlendiren zenginleştirmek, eğitim örgütlerini örgütün amaçları ve eğitim politikaları çerçevesinde diri tutmak ve varlığını devam ettirmektir. Eğitim yönetiminin sınırlı bir alan olan okula uygulanması “okul yönetimi”ni oluşturmaktadır. Eğitim sisteminin amaçları ve yapısı genel anlamda bu alanın sınırlarını belirlemektedir. Yönetim anlayışının eğitime uygulanması eğitim yönetimini oluştururken, bu yönetim anlayışının okullara uygulanması da okul yönetimini oluşturmaktadır. Türkiye’de eğitim sektöründe faaliyet gösteren okulların önemli bir bölümü doğrudan kamuya bağlıdır. Bunun yanı sıra benzer amaçlarla kurulmuş özel eğitim kurumları da vardır. Bunlar da gözetim ve denetim anlamında devlet kontrolünde faaliyetlerini yürütmektedirler. Dolayısıyla yapmış oldukları her türlü eğitsel faaliyette devlet tarafından belirlenmiş olan genel ve özel amaçlara uygun hareket etmek zorundadırlar (Bursalıoğlu, 2002).

Okullarda okul müdürlerinin mizahı kullanması müdür-öğretmen, veli-öğretmen ve öğretmen-öğretmen ilişkilerini olumlu yönde etkilemekte, çatışmaların önüne geçmektedir. Öğretmenlerin okula bağlılığı mizah aracılığı ile artmaktadır. Bu nedenledir ki okul müdürlerinin toplantılarda, etkinliklerde, projelerde vb. mizahı doğru ve etkili bir şekilde kullanmaları, okul çalışanlarının psikolojik açıdan kendilerini mutlu ve iyi hissetmelerini sağlamaktadır (Zengin, 2018). Gürbüz, Erdem ve Yıldırım (2013) tarafında yapılan bir araştırma neticesinde başarılı okul müdürünün özelliklerinden biri olarak mizahı kullanma becerisi gösterilmiştir. Bu özelliğe sahip bir idarecinin olduğu okullarda öğretmenlerin görevlerini daha yüksek motivasyonla yaptıkları, bu durumdan okulun akademik başarısının da olumlu yönde etkilendiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla mizah, bir taraftan okul iklimini iyileştirirken diğer taraftan eğitim öğretim sürecindeki verimliliği ve etkililiği de artırmaktadır. Şahin (2017), öğretmenlerin motivasyon, performans, iş tatmini ve bağlılık duygularının artmasında okul yöneticilerinin mizahı etken kullanmalarının etkili olduğunu belirtmiştir.

Mizahın okulda yapıcı bir şekilde kullanılması dikey hiyerarşinin yaratacağı iletişim sorunlarının ortada kaldırılmasına yardımcı olmaktadır. Mizah yönetici ve çalışanlar arasında köprü vazifesi görerek pozitif çalışma ortamı sağlar. Bu durum okul atmosferini güçlendirerek eğitim ve öğretim sürecinde verimliliği arttırabilir. Okul çalışanları kendilerini değerli ve önemli hisseder, okulda esnek ve iletişime açık bir çalışma alanı oluşturulmuş olur (Bursalıoğlu, 2002).

Mizahın ders programlarında daha belirgin bir şekilde yer alması da istenilen bir durumdur. Öğrencilerin derste eğlenerek öğrenmesi ve eğlenerek düşünmesi onların başarısının artmasını da sağlayacaktır (Aydın, 2006: 46). Özkan (2008)’a göre mizah sınıf içerisinde öğrenciler ve öğretmen açısından olumlu ve olumsuz bir role sahip olabilmektedir. Mizahın rolünü yerinde ve zamanında yapması hem iyi bir güdüleyici hem de akademik başarıyı artırıcı bir etken olmaktadır (Sepetçi, 2010: 19). Öğretmenlerin sert tutumlarının aksine olayları mizahi yönleri ile ele almaları sınıf içi iletişime katkı sağlamaktadır (Aydın, 2006). Yalın ve Özdemir (1998) ise öğretmenlerin mizahı kullanmalarının sınıf içerisinde verimi ve güveni arttırdığını belirtmektedir. Savaş (2009)’a göre mizah sınıf içerisinde eleştiri ve yaratıcılık kültürünün gelişmesine katkı sağlar. Ders konularına ve öğrencilerin hazır bulunuşluklarına uygun mizahi etkinliklerin kullanımı öğrencilerin derse karşı tutumlarını olumlu etkiler. Nitekim mizah da paylaşım çok önemlidir ve paylaşım, güvensizlik hissini ortadan kaldırır. Dostluk, samimiyet, içtenlik duygularını güçlendirir (Topçuoğlu, 2007).

3.1. Eğitim Kurumlarında Mizahın Faydaları

Toplumsal sistemde bireylerin sosyalleşme becerilerini geliştirmeleri açısından mizah etkili bir araç niteliğindedir. Aynı durum eğitim sistemi içerisinde öğrenciler açısından da geçerlidir. Öğrenciler mizahı entelektüel açıdan bir gelişim aracı olarak kullanabilirken aynı zamanda mizah sayesinde sosyalleşmelerine de katkı sağlayabilirler. Çünkü mizah, grup üyelerine ortak yaşantı birlikteliği sağlayarak ortak duygu ve düşüncelere sahip olmalarına, grup bağlılığının ve işbirliğinin gelişmesine, ortak hedeflere doğru birlikte yürümeye katkı sağlar. Mizah, tüm bu süreçte bağlayıcı bir güç olarak rol alır. Kısacası mizah kişiler arası iletişim becerileri açısından da etkili olup, kişiler arası gerilimi ortadan kaldırarak ilişkileri güçlendirir, insanları birbirine yakınlaştırır ve arkadaş edinmeyi kolaylaştırır (Güler ve Güler, 2010).

Mizah, insanlar arası engelleri yıkarak insanları bir arada tutan ilişkilerin kurulmasına ve güçlendirilmesine yardımcı olur. Aynı zamanda grup içi ya da gruplar arası sağlıklı rekabeti de kolaylaştırıcı niteliktedir. Benzer şekilde mizah sosyal kaynaşmayı artırmakta ve kişiler arası ilişkiler ile grup uyumunu olumlu yönde etkilemektedir. Mizahın uygun şekilde kullanıldığında, toplumsallaşma için etkili bir araç niteliğindedir ve bu süreçte tetikleyici bir rol oynamaktadır.

Böylelikle kişiler arası, grup içi ya da gruplar arası ilişkiler daha çok gelişmektedir (Ergin ve Birol, 2000).

Sosyal anlamda, daha olumlu bir sınıf ortamı oluşturmaya katkıda bulunmanın yanı sıra, mizahın öğrenciler ve öğretmen arasında olumlu bir ilişki kurmak için değerli bir araç olduğu da görülmüştür. Öyle ki mizah öğretmenin otoriterliğini azaltmasına, öğrencilere yakınlığını ve samimiyetini artırmaya ve uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır. Mizah duygusuna sahip öğretmenlerin genellikle öğrenciler tarafından daha az otoriter ve daha iyi öğretmenler olarak kabul edilmekte ve bu sayede öğretmen ve öğrenci arasında saygı ve güvene dayalı ilişki artmaktadır. Kısacası mizah öğretmen ve öğrenci arasında güven duygusunun artırmasına vesile olmakta ve sosyal açıdan düşmanlıkları azaltmaktadır (Özcan, 2002).

Mizah, psikolojik yönden de birçok faydaya sahiptir. Mizah ve pozitif ruh sağlığı arasında olumlu yönde ilişkinin bulunduğunu gösteren oldukça fazla sayıda çalışma vardır. Öncelikle mizah etkili bir başa çıkma mekanizmasıdır. İnsan bir probleme karşı gülerken aynı zamanda bu problemin üstesinden gelebileceği duygusunu da dışa vurmaktadır. Bu durum bir başa çıkma mekanizmasının göstergesidir. Aynı zamanda mizah ve gülme insanlar üzerinde sakinleştirici etkiye sahiptir (Bacaksız ve Oduncu, 2011). Hem günlük yaşamda hem de akademik alanda stresi ve kaygıyı azaltmaktadır. Yapıcı şekilde kullanıldığında birçok psikolojik olumsuzluğu da azaltmada etkilidir. Mizah gerginliği gidermek, başarısızlığın neden olduğu yıkıcı etkileri hafifletmek, başarısızlıklarla ve zorluklarla başa çıkmak, saldırganlığı yatıştırmak, gerginliği azaltmak ya da tüm bu olumsuzlukların yıkıcı etkilerini hafifletmek için kullanılabilir etkili ve hoş bir araçtır. Ayrıca, can sıkıntısını azaltır ve ilgi çekicidir. Kısacası mizah, hayal kırıklığı, ilgisizlik, kızgınlık, düşmanlık ve öfke gibi olumsuz duygularla başa çıkmaya yardımcı olmaktadır. Böylece vücudun rahatlamasını sağlamaktadır (Avşar, 2008).

Aynı zamanda mizah, öğrencilerde benlik saygısının gelişmesine yardımcı olmaktadır. Benlik saygısının düşüklüğü öğrencilerde risk alma cesaret ve isteğini kırmaktadır. Hâlbuki başarılı bir öğrenme süreci, "Yapabilirim" ile başlar. İşte bu noktada mizah, öğrenme sürecinde yaşanan aksaklıklar, utanç verici duruma düşmeler veya risk alma gibi durumlarda öğrencileri cesaretlendirerek öz güvenlerini ve öz saygılarını geliştirmektedir. Dolayısıyla sınıf iyi mizah kullanımı öğrencilerin korku ve endişelerini azaltıp onları cesaretlendirmektedir. Böylece dersler öğrenciler için korkulu rüya olmaktan çıkmakta, zorla değil aksine isteyerek katıldıkları bir öğrenme süreci haline gelmektedir. Ayrıca sınav sorularında da mizaha yer verilmesi yani sınava mizahî içeriklerle renk katmak kaygı düzeyi yüksek öğrencilerin sınavda daha başarılı olmalarına yardımcı olmaktadır (Aslan, 2006: 35).

Mutlu olabilmek için vücudun dopamin ve serotonin gibi hormonlara ihtiyacı vardır. Yan etkisi olmayan, kolayca ulaşılabilir ve her zaman elimizde olan kahkaha ve gülme bu açıdan önemli bir araçtır. Zira gülme, bu hormonların vücutta üretimini artırmaktadır (İncioğlu, 2003). Mizah da etkili bir güldürme aracı olduğu için insanları mutlu etmekte ve neşelendirmektedir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren mizah ve gülmenin fizyolojik etkilerine yönelik araştırma sayısı artmıştır. Fry (1963), mizah ve gülmenin Fiziksel sağlığa etkilerini incelemiştir; kalp hastalığı, inme, depresyon, kanser ve diğer stresle ilgili hastalıkların ortaya çıkma sayısını azalttığını tespit etmiştir (akt. İnal, 2000). Svebak (1977), mizah kullanımının beyinsel işleyişe etkilerini incelemiştir, gülmenin, hem sol hem de sağ beynin çalışmasını aynı anda arttırdığını belirlemiştir. Bu durum beyinde alışılmadık derecede yüksek bir bilinç düzeyi gerçekleştirmiş ve bilgi işleme düzeyini artırmıştır. Kısacası beynin çalışma kapasitesini yükseltmiştir (akt. Akkaya, 2011: 74).

Mizah, öğretmenlerin sınıfta etkililiği ve verimliliği kullanabileceği pedagojik araçlardan birisidir. Öğretmen ve öğrencileri birbirine yakınlaştırmakta sosyal meşaleyi azaltmakta ve pozitif iletişimi güçlendirmektedir. Böylece öğrencilerin ders içi kaygıları azalmakta, moralleri ise artmaktadır. Ayrıca öğrencilerin öğrenmeye karşı ilgi ve dikkatlerini artırmakla ve diri tutmaktadır. Mizah kullanımı sayesinde öğrencilerin dikkatlerini derse vermeleri daha kolay sağlanmaktadır. Bu şekilde öğrenciler öğrenme sürecinin içerisine çekilerek aktif katılım artırmaktadır (Şahin, 2017).

Mizah, özellikle öğretim araç-gereçleri ile yöntem ve teknikleri destekleyici nitelikte olursa derste öğrencilerin konuya karşı ilgilerini çekmede ve diri tutmada oldukça etkili olmaktadır. Kısacası, doğru şekilde kullanıldığı takdirde mizah, öğretmenin öğrenciyle bağlılığının güçlü olduğu canlı bir ilişki kurmasını sağlayarak hem öğretme ve öğrenme süreçlerini hem de öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkileri geliştirip güçlendirmektedir. Böylece mizah kullanımı sayesinde öğrenme, öğretmen ve öğrencinin işbirliğine dayalı bir girişim haline gelmektedir. Ancak bu süreçte önemli olan dersin içeriğiyle ilgili, içerikten uzak olmayan mizah kullanımınıdır. Aksi takdirde mizah, eğitsel açıdan

istendik sonuç doğurmayacak, sadece öğrencilerin ve öğretmenin gülmesine vesile olacaktır. Öğretmenin öğrenci ile birlikte öğrenme sürecinin kolaylaştırıcısı ve arabulucusu olmasını sağlamaktadır. Ayrıca, önyargıya sahip öğrencilere karşı öğretmenlerin mizahtan yararlanmaları bu öğrencilerin kızgınlığını ve düşmanlığını kırmaktadır (Usta, 2009).

Kişiler arası tehdit algısı mizah sayesinde azalmaktadır. Böylece mizah, öğrenci ve öğretmen arasında yakınlaşmayı sağlayarak güven ve samimiyete dayalı dostluk ilişkilerinin geliştirilmesine, sınıfta stres ve kaygının azalmasına ve sınıfların demokratik birer ortamlar haline dönüştürebilmesine olanak sağlamaktadır. Aslında mizah öğretmenler için etkili bir sınıf yönetimi aracı haline gelmektedir (Vural, 2004).

Öğretmenlerin derslerde mizah kullanımı öğrenmeyi iki şekilde etkilemektedir. Birincisi, mizah, öğrencinin hafıza ve öğrenmeden sorumlu zihinsel kapasitesini doğrudan uyaran ve etkileyen bir dikkat çekici olarak rol oynamaktadır. Böylece, mizah, öğrenciler için etkili bir öğrenme ve hafıza yardım aracı haline dönüşmektedir. Mizah sayesinde öğrencilerin anlama ve kavrama yetisi gelişmektedir. Hem öğrenme süreci hem de öğrenilen bilgilerin hatırlanması kolaylaşmaktadır. Bu sayede öğrenme artmakta ve hafızada kalıcılık sağlanmaktadır (Sepetçi, 2010).

3.2. Eğitim Kurumlarında Mizahın Zararları

Mizah keskin bir bıçak gibidir. Bıçakla meyve de soyulabilir, sebze de doğranabilir. Kısacası faydalı işlerde kullanılabilir. Ama bilinçsizce, fütursuzca ve acımasızca kullanılırsa başkalarını yaralayabilir, hatta ölümlerine bile sebep olabilir. Mizah da bilinçsizce ya da kötü amaçlarla kullanılırsa faydadan çok zarar getirecektir. Özetle mizah her zaman etkili ve faydalı olmayabilir. Bazen insanlar üzerinde yıkıcı etkilere de neden olabilmektedir (Altinkurt ve Yılmaz, 2011).

Bu gibi durumlarda potansiyel tehlikelerden birisi karşıdaki kişiyi ya da kişileri kırabilme ve gücendirebilme durumudur (Aslan, 2006: 240). Nitekim öğrencilerde korku, endişe, baskı ve depresyona neden olabilen askeri eğitim kampı veya hapishane gibi ortamların öğrenme açısından çok faydalı olmadığı belirtilmektedir. Bu gibi durumlarda öğretmenin temel rolü şaka veya komik hikâyelerle ortamı yumuşatmak ve pozitif bir ortam tasarlamak olmalıdır. Bu açıdan insanları bölen, küçümseyen, alaya alan, ayrımcılık yapan veya olumsuzluğu teşvik eden mizah uygun mizah türü değildir. Özellikle sınıf içerisinde bu tarz uygunsuz mizah türlerinin kullanılması sakıncalıdır. Mizahın sınıf içi tehlikelerinin farkında olmak mizahtan maksimum düzeyde fayda sağlamamıza yardımcı olacaktır. Aslına bakarsanız derslerde saldırgan ve aşağılayıcı mizah tarzları gibi yıkıcı mizah kullanımlarından kaçınmak gerekmektedir. Zira bu tür mizah tarzları ortamda negatif mizah ikliminin egemen olmasına neden olacaktır (Şahin, 2007).

Sınıf yönetimi açısından öğretmenlerin en çok zorlandığı durumlardan birisi öğrencilerin derse karşı ilgilerini sürekli diri tutabilmektir, öğrenciler sıkıldığında birçok öğretmen bu sıkıcı ortamı dağıtmak ve öğrencilerin motivasyonlarını tekrar sağlamak için mizahı araç olarak kullanmaya çalışmaktadırlar. Yapılan mizah öğrencilerdeki sıkılganlığı giderebilir ama konuyla ilişkili olmazsa eğitsel açıdan fayda sağlama olasılığı azalır. Sıkıcı bir sürecin sonunda özellikle dersle ilgili olmayan bir mizah yapıldığında birçok öğrencide artık dersin bittiği algısı oluşacaktır. Bu noktadan sonra o öğrencileri tekrar derse güdüleyebilmek daha da zorlaşacaktır. Kısacası öğretmen tarafından yapılan mizahın öğrencilerde, öğretmen artık ders işlemeyecek, espri ve şakalarla ders kaynayacak algısının oluşmaması gerekir. Bu nedenle eğitsel açıdan etkili mizah, dersin konusuyla ilgili olandır (Şahin, 2016).

Mizahın kullanımı esnasındaki tehlikelerden bir diğeri sınıfta uygun yöntemi ve uygun zamanı yakalayamamaktır. Çoğu öğretmen, öğrenmenin gerçekleşebilmesi için sınıfta doğru havayı ve zamanı ayarlamının gerekli olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla sınıf içi mizah kullanımında asıl üzerinde durulması gereken konu neyin öğretileceğinden ziyade nasıl öğretileceğidir. Bu açıdan öğretmenin ders ile eğlence arasındaki çizgiyi iyi belirlemesi ve sınırları netleştirmesi gerekir. Aksi takdirde sınıfta mizah kullanımı, sınıfı oyun ve eğlence alanına hatta bir sirke bile çevirebilir. Mizah, aynı zamanda öğrencilerin gözünde öğretmenin yapıcı otoritesini de zayıflatabilir. Gerektiğinden fazla mizah kullanımı bu tür tehlikeye zemin hazırlayacaktır (Usta, 2009). Gereksiz ve bilinçsiz şekilde fazla mizah kullanımı öğrenci-öğretmen arası iletişimde laubalileşmeye neden olabilir. Bu durumda öğretmenin saygınlığı tehlikeye girebilir. Bu açıdan bilinçsizce ve gereksiz yere yapılan, dersle ilişkisi olmayan ya da öğrencileri mutsuz, eden ve onlar üzerinde yıkıcı etkiler bırakan bu tarz bir mizah kabul edilebilir bir mizah değildir.

4. SONUÇ

Çalışma kapsamında mizahın eğitim kurumlarına olan etkisi incelenmiştir. Bu nedenle mizah birçok alana etki etmekle birlikte özellikle eğitim kurumlarında kullanımı öğrencilerin ve buna bağlı olarak toplumsal dinamiklerin gelişiminde etkili bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Çünkü kişiler arası ilişkilerin sıcak ve etkili olması ve buna bağlı olarak önceden belirlenen hedeflere ulaşılmasında mizah kullanımının etkili olduğu yapılan çalışmalarla kanıtlanmış durumdadır. Bu nedenle gerek okul yöneticileri gerekse öğretmenler okul ikliminde mizah kullanımını önemli bir materyal olarak değerlendirmelidirler. Bu bağlamda mizahın her alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemi, sürece kattığı olumlu etki nedeniyle her geçen gün artmaktadır. Eğitim genel anlamda son derece ciddi yürütülmesi gereken bir süreç olarak algılanmaktadır. Bu anlamda eğitim kurumları, sahip oldukları ustalık ve yeterlilikle hedefleriyle standart sınav sonuçlarıyla ve özellikle disiplin uygulamalarıyla oldukça sıkıcı yerler olarak görülmektedir.

Bir ülkenin geleceği olan çocukları yetiştiren eğitim kurumları sıkıcı bir yer olmaktan öte insanların severek gittiği, eğitim konuları eğlenceli bir şekilde öğrendiği, kısaca sıkılmadığı mekanlar olmalıdır. Bu noktada eğitim kurumlarında mizahın önemi daha da artmaktadır. Çünkü eğlenceli olanın kalıcılığı her zaman daha fazladır. Öyle ki öğrencilik yıllarından hatırlananlar genel olarak mizahın ön planda olduğu dersler ve öğretmenlerdir. Bu da mizahın eğitim öğretim ortamlarında ne derece önemli olduğunu gösteren önemli bir argümandır. Eğitim sürecinde mizah kullanılarak dolaylı yoldan öğrenci başarısına da olumlu yönde katkı sağlanmış olmaktadır.

Mizah aynı zamanda etkili bir eğitsel araçtır. Öğretmenlerin en çok zorlandığı alanlardan birisi sınıf yönetimi olup öğrenme ve öğretme sürecinin başarısı açısından belirleyici rol oynamaktadır. Bu açıdan öğrenme ortamlarının etkili şekilde tasarlanması ve yönetilmesi başarı ve kalite açısından kaçınılmazdır. Öğretmenler zaman zaman öğrencilerini derse güdülemekte oldukça çaresiz kalabilmektedir. Dersler ilgi çekici hale getirilemediği sürece sınıf yönetimi konusunda çeşitli zorluklar yaşanabilmektedir. Bunu tersi durumunda zevkli, eğlenceli ve mutlu olunan derslerde öğrencilerin derse ilgilerinin dolayısıyla katılımlarının yüksek olduğu bilinen bir gerçektir.

Öğretmenlerin derslerde mizahı etkin olarak kullanmaları öğrencilerin derse olan ilgisini artırırken, aynı zamanda akademik başarıya, öğrencilerin eğitime yaklaşımına, ikili ilişkilere, istenenlerin daha hızlı ve etkili yapılmasına vs. birçok noktaya etki etmektedir. Monoton ve tek tip öğretim yöntemlerinin kullanıldığı derslerde bazı öğrencilerin uyuklamaya başladığı, ders dışı istenmeyen şeylerle ilgilendikleri ya da istenmeyen davranışlar gösterdikleri (arkadaşını rahatsız etme, derste konuşma, ders dışı şeylerle ilgilenme vb.) bilinmektedir.

Dolayısıyla gerek okul yönetiminde gerekse sınıf yönetiminde mizah eğitsel bir araç olarak etkili ve yararlı şekilde kullanılabilirse öğrenme sürecine de olumlu yönde katkı sağlayacak, eğitimin hedefleri açısından olumlu etkiler yaratacaktır. Gerek bu bağlamda gerek yöneticiler gerekse öğretmenler mizah konusunda kendisini yetiştirmeli, önemi doğrultusunda MEB aracılığıyla mizahı konulu eğitim seminerleri verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, M. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerileri ile mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altınkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin mizah tarzları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(2), 1-8.
- Aslan, H. (2006). *Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülük düzeyleri ve cinsiyetlerine göre mizah tarzlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Avşar, V. (2008). *Öğretmen adaylarının mizah tarzları ve cinsiyet rolleri ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, İ. (2006). *Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarısına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bacaksız, Ö. ve Oduncu, G. (2011). Psikolojiden mizaha yansımalar, *Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu*, Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, 13-15 Mayıs 2010, ss.957-965, Erzurum: Mega Ofset,
- Bursalıoğlu, Z. (2002). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ergin, A. ve Birol, C. (2000). *Eğitimde iletişim*. Ankara: Anı
- Güler, Ç. ve Güler, B. U. (2010). *Mizah gülme ve gülme bilimi*. Ankara: Yazıt Yayıncılık.
- Gürbüz, R., Erdem, E. ve Yıldırım, K. (2013). Başarılı okul müdürlerinin özellikleri, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20,167-179.
- İnal, K. (2000). Mizahın sefaleti. *Güldiken Mizah Kültürü Dergisi*, 7(20), 16–18.
- İncioğlu, E. M. (2003). *Utangaçlık düzeyleri farklı lise son sınıf öğrencilerinin durumluk mizah tepki düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kramer, N. S. (2002). *Tarih Sümer'de başlar*. H. Koyukan (çev). İstanbul: Kabcacı.
- Mangaltepe, E. (2012). *İlköğretim okul müdürlerinin yönetim becerileri ile öğretmenleri etkileme becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Nesin, A. (2001). *Cumhuriyet dönemi Türk mizahı*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Öngören, F. (1998). *Türk mizahı*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Özcan, Ö. (2002). *Başlangıcından günümüze Türk edebiyatında hiciv ve mizah (yergi ve gülmece)*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Özer, G. (2014). *Orta öğretim kurum yöneticilerinin mizah tarzlarının incelenmesi (Kayseri ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kayseri.
- Özkan, H. İ. (2008). *Öğretmen ve öğrencideki mizah anlayışının sınıf atmosferine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Rein, R. P. ve Rein, R. (2005). *Çocuğunuzun Beceri Ve Yeteneklerini Nasıl Geliştirebilirsiniz?* İstanbul: Özgür Yayınları.
- Recepöğlü, E. (2011). *Öğretmen algularına göre okul müdürlerinin mizah tarzları ile öğretim liderliği davranışları ve okulun örgütsel sağlığı arasındaki ilişki*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Savaş, S. (2009). *İlköğretim 7. sınıf Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarısına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

- Sepetçi, C. (2010). *Okul yöneticilerinin mizah tarzlarının betimlenmesi".* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosman Paşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Şahin, A. (2007). *İlköğretim okulu yöneticilerinin kişiler arası iletişim becerileri ve çatışma yönetimi stratejileri arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Şahin, A. (2016). *İlköğretim kurumu yöneticilerinin yönetsel ilişkilerinde kullandıkları mizaha ilişkin görüşler ile mizah iklimi, yöneticilerin mizah tarzları ve çatışma yönetimi stratejileri arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Şahin, A. (2017). İlköğretim kurumu yöneticilerinin mizah tarzları ve okullarındaki mizah iklimi arasındaki ilişki, *The Journal Of Academic Social Science Studies*,59, 25-52.
- Topçuoğlu, H. (2007). Eğitimde mizahın önemi. *MEB Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 7(84),38-43.
- Usta, Ç. (2009). *Mizah dilinin gizemi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Vural, A. (2004). *Mizah ve gülmenin insan yaşamındaki yeri ve önemi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yalın, H. İ. ve Özdemir, S. (1998). *Her yönüyle öğretmenlik mesleği.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yardım, M. N. (2002). *Edebiyatımızın güler yüzü.* İstanbul: Çatı Kitapları.
- Yardımcı, İ. (2010). Mizah kavramı ve sanattaki yeri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 1-41.
- Zengin, T. (2018). *Okul yöneticilerinin mizah tarzlarının örgütsel sessizliğine etkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.